

Responsible consumption of clothes (Odpowiedzialna konsumpcja ubrań)

(Edycja: Odpowiedzialna konsumpcja, warsztat 1/4)

Główne cele:

Zidentyfikowanie globalnych współzależności związanych z odpowiedzialną konsumpcją i budowanie motywacji do zmiany nawyków konsumenckich

Podczas warsztatów uczestnicy i uczestniczki:

- poznają podstawowe pojęcia z zakresu edukacji globalnej (np. Globalne Południe)
- dowiedzą się, skąd pochodzą nasze ubrania
- dowiedzą się, jak rozdzielany jest zysk z kupowanych przez nas ubrań
- poznają warunki, w jakich powstają przedmioty, których używamy na co dzień
- zastanowią się jak warunki pracy osób, które produkują nasze ubrania są powiązane z prawami człowieka
- wezmą udział w burzy mózgów na temat konkretnych działań, które możemy podjąć, by nasza konsumpcja była bardziej odpowiedzialna
- zyskają motywację do zmiany nawyków konsumenckich i wprowadzenia przynajmniej jednej małej zmiany w swoim życiu w tym zakresie
- dowiedzą się, gdzie mogą szukać więcej informacji związanych z odpowiedzialną konsumpcją
- rozwiną znajomość języka angielskiego (czytanie, słuchanie, mówienie) oraz słownictwo związane z konsumpcją, przemysłem odzieżowym i edukacją globalną

Czas:

2h

Materiały:

Długopis (1 dla każdej osoby uczestniczącej), papier (najlepiej makulaturowy/ponownego użytku), duża mapa świata, projektor, komputer, głośniki.

Do druku:

- Załącznik 1 - po jednym dla każdej osoby uczestniczącej
- Załącznik 2-5, 7 - po jednym dla każdej małej grupy (4-5 osobowej)
- Załącznik nr 6 - jeden tekst na każdą osobę (ok. 1 kopia załącznika na 3 osoby uczestniczące)

Przebieg:

1. Rozgrzewka: Rozmowa w parach (15 min)

Podziel uczestników i uczestniczki na pary i daj im 5 minut na poznanie się. Następnie poproś wszystkich, aby powiedzieli 2 zdania na temat osoby, z którą rozmawiali: jej imię i jedną dodatkową informację (na przykład o jej pracy, hobby itp.). Jak we wszystkich ćwiczeniach rozgrzewkowych, celem tego zadania jest pokonanie bariery językowej i uzyskanie pierwszego doświadczenia w czasie warsztatu w posługiwaniu się językiem angielskim w bezpiecznych warunkach.

2. Mówienie: Bingo (15 min)

Każdy uczestnik i uczestniczka otrzymuje tabelę z Załącznika 1. W każdym polu znajduje się instrukcja rozpoczynająca się od słów: znajdź osobę, która...

Wszystkie instrukcje dotyczą szeroko pojętej edukacji globalnej. Zadaniem uczestników i uczestniczek jest odnalezienie osoby spełniającej dane kryterium i wpisanie jej imienia w odpowiednim polu. Imiona nie powinny się powtarzać (chyba że w grupie jest mało osób). Kiedy osoba prowadząca powie "start"

uczestnicy i uczestniczki wstają i szukają pierwszej osoby, z którą chciałyby porozmawiać. Kiedy skończą rozmowę z tą osobą, szukają kolejnej, aż wypełnią wszystkie luki. Jeśli to zrobią, mogą krzyknąć „bingo”, aby zasygnalizować, że skończyły. Daj dwie dodatkowe minuty pozostałym osobom i zakończ grę, prosząc uczestników i uczestniczki, aby wrócili na swoje miejsca.

Po powrocie do kręgu podsumuj odpowiedzi na pytania, pozostawiając na koniec punkt dotyczący džinsów. Pozwoli on płynnie przejść do kolejnej części warsztatu.

Sprawdzając odpowiedzi na pytanie o trzy kraje Globalnego Południa, wyjaśnij pojęcie i pokaż na mapie kraje Globalnego Południa.

Przykład definicji: The phrase “Global South” refers broadly to the regions of Latin America, Asia, Africa, and Oceania. It is one of a family of terms, including “Third World” and “Periphery,” that denote regions outside Europe and North America, mostly (though not all) low-income and often politically or culturally marginalized (journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1536504212436479).

Przed rozpoczęciem gry upewnij się, że uczestnicy i uczestniczki rozumieją wszystkie słowa w tabeli oraz instrukcję gry. W razie potrzeby możesz zaprezentować, jak powinno wyglądać ćwiczenie (poprzez przeprowadzenie przykładowej rozmowy z jedną z osób uczestniczących)

3. Mówienie i czytanie: Skąd pochodzą moje džinsy? (8 min)

Podziel uczestników i uczestniczki na małe grupy. Każda grupa otrzymuje trasę, którą pokonuje para džinsów, zanim dotrze do naszych rąk (Załącznik 2).

Zadaniem uczestników i uczestniczek jest zaznaczenie na mapie wszystkich krajów wymienionych w opisie trasy (Załącznik 3). W razie potrzeby czy

wątpliwości mogą skorzystać z dużej mapy dostarczonej przez osobą prowadzącą.

Po kilku minutach poproś grupy, aby pokazały swoje mapy i porównały z innymi. Podsumowując, omów konsekwencje takiej sytuacji (duże wydatki na transport, zanieczyszczenie środowiska, zużycie zasobów, np. ropy). Skoro konsekwencje są tak duże, dlaczego tak wygląda ten proces? (bo to i tak jest tańsze niż ulokowanie całej produkcji np. w Europie, gdzie pracownikom i pracownicom trzeba płacić więcej, respektować ich prawa itp.). Trasa jeansów od samego początku (pole bawełny) do końca (ręce klientów/ek) obejmuje średnio 19000 km. Kontynuując temat, poproś uczestników i uczestniczki, aby odgadli, ile litrów wody potrzeba do wyprodukowania jednej pary dżinsów (średnio 10000!).

4. Mówienie: kto na tym zarabia? (7 min)

Wiemy skąd pochodzą nasze dżinsy, ile wody potrzeba do wyprodukowania jednej pary, przyjrzyjmy się teraz, kto na tym zarabia. Każda grupa otrzymuje pocięty rysunek dżinsów, przedstawiający procent zarobków (Załącznik 4) oraz nazwy poszczególnych elementów łańcucha, np. zysk marki, marża firmy itp. (Załącznik 5). Zadaniem grup jest dopasowanie procentów do elementów łańcucha.

Poprawna odpowiedź:

- Sprzedaż/marża firmy - 50%
- Zysk marki - 25%
- Koszt materiału i zysk fabryki - 13%
- Transport i podatki - 11%
- Wynagrodzenie szwacza/ki - 1%

Podsumowując, zapytaj o przyczyny i konsekwencje takiego podziału zysków i na ile zdaniem uczestników i uczestniczek jest to sprawiedliwe.

5. Czytanie i mówienie: warunki pracy (20 min)

Przyjrzyjmy się teraz warunkom pracy tych, którzy znajdują się na samym końcu łańcucha. Daj każdej osobie jedną z historii (Załącznik 6). Możesz dostosować poziom tekstu do umiejętności językowych danej osoby (lub pozwolić im wybrać samodzielnie pomiędzy łatwym, średniozaawansowanym i trudnym tekstem, postaraj się jednak zachować proporcje, tak by mniej więcej $\frac{1}{3}$ grupy otrzymała każdy tekst). Poproś, by osoby uczestniczące podkreśliły podczas czytania nowe dla nich słowa i wyjaśnij je zanim przejdziesz do następnego kroku. Następnie poproś osoby, które czytały tę samą historię, by usiadły razem w grupie. Przekaż każdej z trzech nowo utworzonych grup tekst uproszczonej deklaracji praw człowieka (Załącznik 7) i poproś o zaznaczenie praw, które zostały naruszone w danej historii. Podsumuj wspólnie ćwiczenie, czytając prawa, które według uczestników i uczestniczek zostały złamane. Jednym z wniosków może być to, że naruszenie jednego prawa bardzo często prowadzi do naruszenia wielu innych praw.

6. Słuchanie: historia rzeczy (25 min)

Podsumowując, pokaż uczestnikom i uczestniczkom The Story of Stuff, film prezentujący w zwięzłej i przystępnej formie proces produkcji, użytkowania i utylizacji rzeczy:

www.youtube.com/watch?v=9GorqroigqM&ab_channel=TheStoryofStuffProject. Film zawiera mnóstwo informacji, warto więc go podsumować, pytając osoby uczestniczące, co je najbardziej zainteresowało lub zaskoczyło.

Uwaga: jeśli okaże się, że czas warsztatu się kończy, możesz zrezygnować z filmu zachęcając, by osoby uczestniczące obejrzały go w domu. Nie pomijaj jednak

kolejnego punktu - szukania rozwiązań, ponieważ skupienie się na rozwiązaniach i zobaczenie, co my jako konsumenci i konsumentki możemy zrobić, jest jednym z kluczowych celów spotkania i ważnym elementem filozofii sayBabel.

7. Mówienie: co mogę zrobić? (15 minut)

W małych grupach (raczej nowych, żeby uczestnicy i uczestniczki mieli możliwość porozmawiania z różnymi osobami) uczestnicy i uczestniczki wymyślają jak najwięcej rozwiązań, które każdy z nich może zastosować w odniesieniu do problemów omawianych na warsztacie (np. ograniczanie konsumpcji; sprawdzanie, skąd pochodzą produkty, które chcemy kupić; branie udziału w akcjach społecznych; podpisywanie petycji...). Podsumuj, prosząc pierwszą grupę o wymienienie jednego pomysłu, potem następna grupa wymienia kolejny (bez powtarzania tego, co już było) i tak w kółko, aż wszystkie spisane pomysły zostaną wymienione. Możesz także podzielić się z uczestnikami i uczestniczkami jedną z historii światozmieniaczy/ek związanych z przemysłem odzieżowym, która pokazuje, że alternatywy są nie tylko możliwe, ale już istnieją: www.exchangetheworld.info/changemakers/tags/fashion.

8. Podsumowanie (15 min)

Zaproś uczestników i uczestniczki do podzielenia się opinią na temat warsztatu oraz jedną zmianą, którą od dziś chcieli/łyby wprowadzić w życie. Na koniec zaproś osoby uczestniczące do wypełnienia ewaluacji.

Po warsztatach możesz podzielić się z uczestnikami i uczestniczkami materiałami dodatkowymi (Załącznik 8) oraz słownikiem (Załącznik 9).

Bibliografia:

- Anna Paluszek, Odpowiedzialna konsumpcja w przemyśle odzieżowym – scenariusz zajęć z edukacji globalnej, Polska Akcja Humanitarna
- storyofstuff.org

A large, faded version of the 'say Babel' logo is centered on the page. It consists of the word 'say' in a cursive font and 'Babel' in a bold, sans-serif font, both in white, set against a light orange speech bubble background.

Załączniki

Załącznik 1

Find somebody in the group who:

<p>Ate/drank today something not made in Poland.</p> <p>What? .....</p> <p>Name .....</p>	<p>Has some things produced outside Europe.</p> <p>What? .....</p> <p>Name .....</p>	<p>Studies or works with a person from another country.</p> <p>From where? .....</p> <p>Name .....</p>
<p>Can say three countries which belong to the Global South.</p> <p>Which? .....</p> <p>Name .....</p>	<p>Knows the organization which is connected with global education or/and responsible consumption</p> <p>Which? .....</p> <p>Name .....</p>	<p>Knows where his/her jeans come from.</p> <p>From where? .....</p> <p>Name .....</p>

Załącznik 2

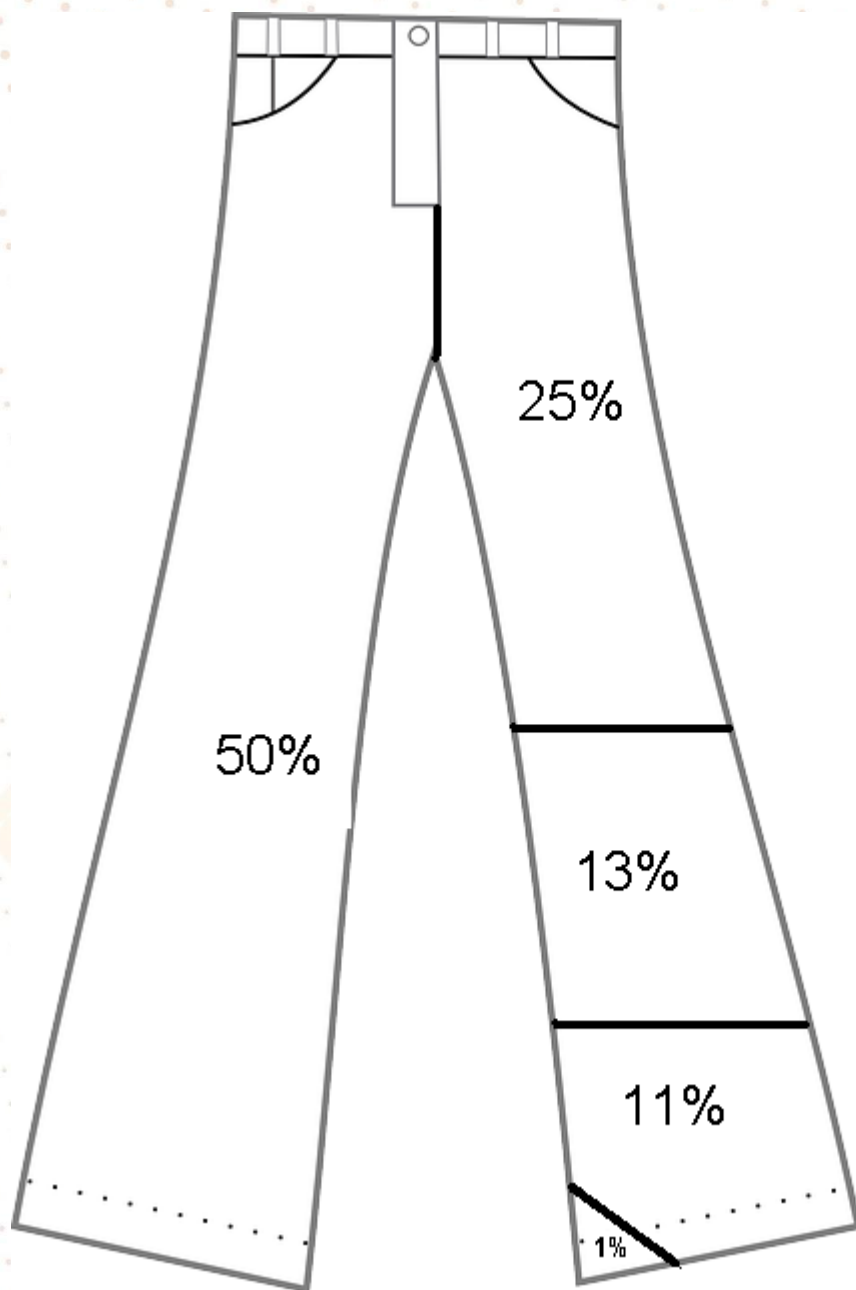
(Anna Paluszek, Odpowiedzialna konsumpcja w przemyśle odzieżowym – scenariusz zajęć z edukacji globalnej, Polska Akcja Humanitarna)

Places of production of the elements of your jeans:

- a. The design is prepared in Switzerland and sent over the Internet to a clothing factory in the Philippines.
- b. Cotton is harvested in Burkina Faso, Kazakhstan, or India and sent to China.
- c. In China spun thread, using Swiss machines.
- d. In the Philippines, the cotton is dyed indigo color which came from Germany or Switzerland.
- e. In Poland, the material is woven using Swiss machines.
- f. The material is sent to Marseille in France.
- g. Label of the jeans came from France and buttons from Italy.
- h. All elements (buttons, labels, material) are transported by plane to the Philippines and stapled together.
- i. In Greece, the jeans are finished with a pumice stone.
- j. Jeans are sold in Switzerland.
- k. After being used in Europe they are given to the Red Cross or other organizations collecting used clothes.
- l. Jeans are sent to Africa, where they are worn again.

say Babel

Sale/margin of company	Sale/margin of company
Profit of brand	Profit of brand
Cost of the material and profit of the factory	Cost of the material and profit of the factory
Transport and taxes	Transport and taxes
Sewer salary	Sewer salary

Shila Begom, Rana Plaza victim

www.cleanclothes.org

My name is Shila Begum, I am 25 years old and I was working on the 5th floor of the Rana Plaza building. I'm not allowed to say for which brands we were producing in my factory. I used to have a husband, but he died 8 years ago and I have a daughter who is 10 years old.

I injured my right hand and arm when the building collapsed and I was brought to a medical clinic. They could not treat me as needed – I was operated on and they removed the uterus – for my right hand I am getting treatment every day free of cost at a rehabilitation centre. I am living with my younger sister who is working in another garment factory, she supports me and gives me some money, that's how I survive: in hardship – my daughter is with my elder sister in her rural house.

We need fast compensation – and care for children of Rana plaza victims, like a school so that they can continue their lives – me and other Rana Plaza victims who were injured did not receive adequate medical treatment, so I ask buyers, the government and the BGMEA (the Bangladesh Garment Manufacturers and Export Association) to establish a separate hospital dedicated completely to the Rana Plaza victims, as well as for their rehabilitation. I dream about a good future for my daughter – if I can support her to be educated, that is my hope and dream. I fear that my younger sister will marry and I will have to leave the house because the future husband doesn't want me there.

Nurum Nahar, NGWF organiser

www.cleanclothes.org

My name is Nurum Nahar, I am 40 years old and I am the Vice President of the National Garments Workers Federation (NGWF) and I organise workers in the factories.

I was a garment worker in a factory myself and now I work full-time with NGWF to organise workers in factories. I go to factory gates and meet factory workers, I gather their contact details and call them when they finish work so they can come to the office. It is very difficult. I talk to them and give them my business card. I tell them to come to the NGWF office and we will help them make their life better, and that they have to give their contact information and go by the office.

What I do is to go to a factory like I were looking for a job and once I am inside, I make contact with the workers I meet, give them my card and tell them that I am an organiser in NGWF. I tell them they can always contact me when their factory is not paying them the legally minimum wage. Often when I invite a worker, they say that they don't have time because of their work and family take up all their time.

At first, when approached, workers are not very interested in joining the union given that they have very busy lives with their jobs and families. So I go again and again to convince them to join until they do. Also it helps to have something in common with them to gain their trust. So I go to the same groceries stores, become their friends and that makes it easier to convince them.

Yes, trade unions are not accepted. I was fired from my job because I was participating in trade union activities – the director took a picture of me during

my activities, specifically in an action plan meeting of NGWF. He sent it to the line chief and he fired me because of it. In 2012, the last time the management called me to come to the office and asked me where I had gone yesterday, I said I had been at home, so then they showed me a picture they had taken of me the day before to show me that they knew where I was, which was with NGWF. I answered them that it was actually a workers team. They fired me.

Bangladesh labour law of 2006 states that trade union rights are guaranteed under law, but in practise, workers are fired when they join a union, therefore I want to train workers to know more about their rights, ensure women maternity benefit and ensure safety at workplace.

My life as a sweatshop worker

www.dailymail.co.uk

A Canadian journalist working undercover in a Bangladeshi sweatshop has revealed details of the back-breaking work and appalling conditions children as young as nine have to deal with.

'The factory wasn't big: about two dozen sewing machines lined the walls of the windowless room, about half the size of a basketball court. (...) A quick tour of the building revealed no fire extinguishers, only one exit - the front door - and little more than a hole in the ground, down a rat-infested hall, for the toilet.

Staff worked from 9am to 9pm with only a lunch break. The girls tasked with snipping off threads from the men's shirts being made, had to sit cross legged in the middle of the floor.

Ms Aulakh joined the girls on the floor and, under Meem's direction, was taught how to snip away loose threads without marking the clothes.

'It was back-breaking, it was finger-numbing. It was particularly rage-inducing.'

she said.

'Not because it was painfully hard work but because children like Meem hunched over hour after hour, squinted at the threads, cleaned one collar after another, one cuff after another, one arm piece after another until the piles were depleted.'

Like many young factory workers, Meem was taken out of school when the family ran into hardship. With her mother pregnant and unable to work, the family needed Meem to help boost the income.

Overnight, Meem went from being a carefree schoolgirl to a factory worker, toiling for 12 hours a day.

'It works for everyone,' Smitha Zaheed, of the Dhaka-based Independent Garment Workers' Union Federation, said. 'Factory owners get workers who are not demanding ... while the parents get to keep what the kids earn because the kids don't know any better.'

Meem's wages are paid to her father and she is allowed to buy herself a glittery hair clip each month and an occasional ice-cream.

'It is not as if Meem's parents don't care for her, they simply had no choice,' Ms Aulakh wrote.

Despite the long hours and aches caused from sitting hunched over for hours at a time, Meem was always smiling and her only complaint was that she was yelled at if she chatted too much or hummed too loudly.

Workers like Meem are paid about \$25 a month. They are allowed half a day off every Friday and do not get holidays or paid sick leave.

Załącznik 7

Simplified Version of the Universal Declaration of Human Rights

Summary of Preamble

The General Assembly recognizes that the inherent dignity and the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom, justice and peace in the world, human rights should be protected by the rule of law, friendly relations between nations must be fostered, the peoples of the UN have affirmed their faith in human rights, the dignity and the worth of the human person, the equal rights of men and women and are determined to promote social progress, better standards of life and larger freedom and have promised to promote human rights and a common understanding of these rights.

A summary of the Universal Declaration of Human Rights

1. Everyone is free and we should all be treated in the same way.
2. Everyone is equal despite differences in skin colour, sex, religion, language for example.
3. Everyone has the right to life and to live in freedom and safety.
4. No one has the right to treat you as a slave nor should you make anyone your slave.
5. No one has the right to hurt you or to torture you.

6. Everyone has the right to be treated equally by the law.
7. The law is the same for everyone, it should be applied in the same way to all.
8. Everyone has the right to ask for legal help when their rights are not respected.
9. No one has the right to imprison you unjustly or expel you from your own country.
10. Everyone has the right to a fair and public trial.
11. Everyone should be considered innocent until guilt is proved.
12. Everyone has the right to ask for help if someone tries to harm you, but no-one can enter your home, open your letters or bother you or your family without a good reason.
13. Everyone has the right to travel as they wish.
14. Everyone has the right to go to another country and ask for protection if they are being persecuted or are in danger of being persecuted.
15. Everyone has the right to belong to a country. No one has the right to prevent you from belonging to another country if you wish to.
16. Everyone has the right to marry and have a family.
17. Everyone has the right to own property and possessions.
18. Everyone has the right to practise and observe all aspects of their own religion and change their religion if they want to.
19. Everyone has the right to say what they think and to give and receive information.

20. Everyone has the right to take part in meetings and to join associations in a peaceful way.

21. Everyone has the right to help choose and take part in the government of their country.

22. Everyone has the right to social security and to opportunities to develop their skills.

23. Everyone has the right to work for a fair wage in a safe environment and to join a trade union.

24. Everyone has the right to rest and leisure.

25. Everyone has the right to an adequate standard of living and medical help if they are ill.

26. Everyone has the right to go to school.

27. Everyone has the right to share in their community's cultural life.

28. Everyone must respect the 'social order' that is necessary for all these rights to be available.

29. Everyone must respect the rights of others, the community and public property.

30. No one has the right to take away any of the rights in this declaration.

Załącznik 8

Materiały dodatkowe

Słuchanie:

- Story of Stuff - storyofstuff.org/movies/story-of-stuff
- Story of Solution - storyofstuff.org/movies/the-story-of-solutions
- Story of Change - storyofstuff.org/movies/story-of-change
- Story of Electronics - storyofstuff.org/movies/story-of-electronics
- Story of Cosmetics - storyofstuff.org/movies/story-of-cosmetics
- Story of Bottled Water - storyofstuff.org/movies/story-of-bottled-water
- Rana Plaza collapse - www.youtube.com/watch?v=9Fkhzdc4ybw

Czytanie:

- Living wage - www.cleanclothes.org/livingwage
- Clean clothes campaign - www.cleanclothes.org/resources/recommended-reading
- The clothes line – education - www.oxfam.org.uk/education/resources/the-clothes-line
- 8 years after the Rana Plaza tragedy - www.thefashionlaw.com/8-years-after-the-rana-plaza-tragedy-what-has-changed-for-bangladeshs-garment-workers/

Polskie strony dotyczące odpowiedzialnej konsumpcji:

- e-globalna.edu.pl
- ekonsument.pl
- pah.org.pl

Załącznik 9

Słownik

English - Polish

glitter - błyszczyć, migotać

maternity benefit - dodatek macierzyński

sweatshop - fabryka lub warsztat (często odzieżowy), w którym pracownicy/e są zatrudnieni/e w bardzo złych warunkach

garment factory - fabryka odzieży

hunch - garbić się

Global South - Globalne Południe

collar - kołnierz

sewer - krawiec

cuff - mankiet

margin - marża

label - metka

squint - mrużyć, zezować

thread - nić, nitka

slave - niewolnik

inalienable (right) - niezbywalne (prawo)

hum - nucić, szumieć

spin - obracać, prząść

snip off - odciąć

numbing - paraliżujący

minimum wage - płaca minimalna

labour law - prawo pracy

appalling (conditions) - przerażające (warunki)

persecuted - prześladowany

pumice stone - pumeks

depleted - skończony, wyczerpany

weave - tkąć, pleść

hardship - trudność, bieda

toil - trudzić się, harować

rage - wściekłość

expel - wygnać

staple - zszywka, klamra

trade union- związek zawodowy

sick leave - zwolnienie lekarskie

harvest - żniwa

sayBabel